

Oliebille, *Meloe proscarabaeus*

Den store og klodsede, sorte eller metalblå olie-bille hører til plasterbillerne, ved berøring afgiver den en gul olieagtig, stærktlugtende væske, der tidligere indgik i blæretrækkende plastre.

Oliebille 1764ff, *olieyder* 1802; -bille, oldengelsk bitel, nu-engelsk beetle, iøvrigt unikt dansk kollektiv, vistnok beslægtet med (at) bide og da modsvarende oldeng. bitol 'bidende'; i 1800-t valgt som zoologisk betegnelse for dækvingede insekter med ufuldstændig forvandling (1).

Majorm o. 1770 (1a), den kommer frem i maj og kan med de korte vinger ligne en tyk orm; *fandens ridehest* Mors 1807 (2), *fandens hest* SVJylland o. 1870 (3), *lugtebasse* Mors (4); *edderpose* Salling (5), *kvolster* SVJylland (6) også navn til jordmide (s. 41) og sankthansorm (s. 117); *skarn* og *blanke Maren Ærø* (7).

Trådte man på en olie-bille kunne man få en bul-len tå (Ærø; 8).

Anført i farmakopeen 1772, var sved- og urindrivende, »olien« blev brugt mod virkningen af en gal hunds bid (9).

LITTERATUR: (1) 659 2,653; 626 31; (1a) 265 207; (2) 769 52; (3) 212c 2,342; (4) 804 1,103; (5) 212c 1,235; (6) 212c 2,342; (7) 226 1964,244; 388; (8) 226 1964,244; (9) 439c 135; 204 412.

Skarnbasse, *Geotrupes stercorarius*

Den store blåsorte bille af torbistfamilien flyver sommeraftener dybt brummende omkring for at finde heste- og kogødning, som den æder og hvori den ligger æggene. Den mindre SKOVSKARN-BASSE, *Geotrupes stercorosus*, lever af bl.a. rådne svampe.

– Danmarks Dyreverden 3, 58f.

Skarnbasse 1594ff (1), skarn = ekskrementer, -basse betegner noget tykt og velnæret; antagelig som stednavn 1683ff i Skærbæk s. (2); *skan(ne)-basse* SJylland (3), *skånbassie* VJylland (4); *skarn-*, *skanbøddel* 1639ff, Jylland (5), den bøddler

Skarnbasser. BIOFOTO/Arthur Christiansen.

'bakser, roder klodset, anstrenger sig' med skarnet (6), *skarnvrippe* 1649; VFyn (7), -vrippe 'vrider sig'; *skarntorre* SSlesvig (8) om efterleddet se nedenfor, *skarnvrøvl* Angel (9), -vrøvl 'myldre, kravle', *skanollikok* M og ØJylland (10), kok = hane, *skarnvatter* Dronninglund h. (11), efterleddet er antagelig vætte, et overnaturligt væsen; *skarnbille* Langeland og *skarnstud* Holbækegnen (12).

Kokassebasse SJylland (13), *møgbasse* V og NJylland (14); *lortenskraber* Grindsted (15), *lorteæder* Hads h. 1890'erne (16), *lortgraver* Kolt ØJylland (15), *lortbasse* Mors (17), *lortvrøder* Fur (15).

Torbist, ældre nydansk d.s., Bornholm 1756 (18), Sjælland 1761 (19), zoologisk knæsat 1764, gammeldansk (o. 1450) thortifil, thorthifil, i oldnord. sagaer tordyfíl (20), 1591 torbis, o. 1700 torbasse (21); forleddet tor- af ældre dansk torth (oldnord. tor) fra en indoeurop. ord-rod med betydningen skarn, møg; efterleddet -bist måske af bisse 'omvandrende simpel person' (22); samme forled i *torbagge*, -bag 1554ff; Bornholm (23), efterleddet hører formentlig til svensk bagge 'vædder' jf. andre bille-navne som træbuk og egehjort, sigter dog snarere til billens tumlende flugt jf. *aftenbakke* (egentlig flagermus) Langeland, Sjælland, Lolland (12).

Skæl(le)basse o. 1700ff, Jylland, skæl = dækvingerne (24), i stednavnet Skælbassehede Abild s. Sønderjylland (25), *skælbider* Slet h. NJylland o. 1840 (26).

Tørre-, *tørvebasse* V og NJylland 1811ff (27). *Brumflue* Fjorde SSlesvig (15), *brumlebi* Toftlund (15), *brumlebasse*, *brumbasse* Fanø, S og ØJylland, Thy, Læsø, V og SFyn, ØSjælland, Falster, Lolland (28), *brommelbas* Tørslev ØJylland o. 1900 (29), *snurrebasse* NJylland (30), *brummebi* Sjælland og *kobrummer* Stevns (31).

Hestebille S og ØFyn, Drejø, Ærø (32), *hestebi-*